

УДК 165.243:303

А. П. Сторожук
аспірант кафедри філософії та методології науки
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

СМИСЛ У КОНТЕКСТІ ПРОБЛЕМИ РОЗУМІННЯ: ПОСТНЕКЛАСИЧНИЙ ПОГЛЯД

Вирішення проблем смислу слугує методологічною основою вивчення інших теоретично та практично важливих аспектів мови, її моделювання (наприклад, для вирішення комплексу практичних завдань, пов'язаних із її математизацією й машинізацією).

Метою статті є дослідження проблеми смислу як процесу розуміння.

Ця мета конкретизується в таких завданнях:

- розглянути різні інтерпретації феномена смислу;
- визначити різницю між текстом та твором;
- проаналізувати синергетичний підхід, що стоується проблеми виникнення смислу;
- встановити основні положення синергетики.

Саме методологічна, теоретична та прикладна значимість проблематики смислу, що пов'язана із з'ясуванням складних проблем комунікації й пізнання, робить особливо актуальним вивчення семантичного аспекту природної мови. Тут смисл розглядається як частина концептуальних систем носіїв мови.

Семантична проблематика мови таким чином є складовою проблематики аналізу концептуальних систем. У свій час ідею континуальності смислу висловив А. Уайтхед. Аналіз смислу мовних виразів об'єднує сьогодні зусилля лінгвістів, логіків, філософів. Теорія смислу розглядається як теорія семантичних властивостей і відношень. Проблема смислу, яка полягає у вказуванні критеріїв осмислення мовних виразів, у виявленні співвідношення осмисленого і безглузлого, осмисленого і істинного або хибного, осмисленого і граматично правильно-го, розглядається як гносеологічна проблема.

У філософії мова йде про пояснення смислу, оскільки таким чином встановлюються причини того, що відбувається, та у свою чергу досягається розуміння. У ситуації абсурду на нашій землі може жити лише людина. Саме А. Адлер вказує на те, що «люди живуть у світі смислів, які керують їх дією» [1]. Ще один дослідник В. Франкл показав, що «ми прагнемо насамперед до пошуку й реалізації смислу» [14].

У дослідження смислу значний внесок зробили такі логіки, як К. Льюїс, А. Уайтхед, Г. Фреге, Я. Хінтїкка, А. Чьорч, які наголошували на розумінні смислу як форми слова або висловлювання. Проблема вияву смислу є однією з головних та актуальних у мовознавстві та філософії.

Серед багатьох досліджень варто виокремити ті, у яких смисл розглядається як процес розуміння, у

якому здійснюється смислоутворення. Це праці таких дослідників, як В. фон Гумбольдт, А. Потебня, К. Фосслер, Т. Дрідзе, А. Лурій.

Смисл як філософську категорію можна визначити як метаорієнтир, згідно з яким вибудовується стратегія людського буття. В. Петрушенко зазначає: «Проблема розуміння смислу, прояснення його змісту та вихідних окреслень постала в останні роки проблемою міждисциплінарною, тобто її вивчає низка наук: культурологія, психологія, логіка, епістемологія, лінгвістика, семіотика, наукознавство та ін.» [10, с. 12].

У XIX ст. склалися передумови для психологічної й логічної інтерпретацій феномену смислу, які стали альтернативними способами постановки й розв'язання цієї традиційної для філософії проблеми. Так, у філософії емпіризму смисл асоціювався зі змістом чуттєвого досвіду, у якому відбивається світ за межами свідомості. У раціоналізмі Нового часу смисл пов'язувався з трансцендентною реальністю, яка зводилася до духовної субстанції (Бога) чи до глибин людської свідомості. Філософія позитивізму успадкувала традицію емпіризму в розв'язанні проблеми смислу. Смисл визначався як загальнозначущий ментальний зміст знаків мови, які співвіднесені зі спостережуваною реальністю. У свою чергу не пов'язані з чуттєвими даними психічні змісти проголошувалися безглуздими або нерозв'язними. На початку XX ст. в різних напрямках європейської епістемології розгорнулися суперечки про уникнення психологізму й потребу в емпіричному обґрунтуванні науки, де провідну роль відіграла проблема смислу.

У привілейованому становищі серед усіх наук (стосовно права займатися проблемою смислу) опинилася логіка та лінгвістика, які розглядають проблему розрізнення понять «смисл» і «значення». При цьому якщо слово розглядається як носій певного значення й відправляє нас до денотата – множини предметів або явищ, які позначаються цим словом, викликають думку, то смисл, пов'язаний із самим способом, за допомогою якого виокремлюють таку множину предметів або явищ шляхом вказівки на притаманні для них властивості, тобто через порівняння слова як окремого, часткового з певною цілісністю або горизонтом, тим, що, за висловом А. Ахутіна, «завжди вже наперед визначено, уже мається на увазі в будь-якому розумінні речей, у будь-якому до них ставленні. У кожній речі вже мається на увазі світ, у якому вона існує, буття, яким вона є. Речі існують у світі, проте світ не

є річчю – речі, кажемо ми, існують у горизонті світу» [2, с. 163]. Особливість філософського погляду на світ полягає в поєднанні суб'єктивної людської позиції із загальнолюдськими, надособистісними ціннісними настановами, у яких об'єктивується уявлення про Благо – платонівський ідеал Істини, Добра та Краси. «Пояснюючий і смислотворчий потенціал знання помітно зростає, коли в ньому наявні етичні, естетичні, релігійно-метафізичні ціннісні потенції» [9, с. 305].

«Смисл» можна визначити, з одного боку, як загальнозначущу думку про щось, тобто те, що можна виразити в думці без розрізнення цінного і нецінного (оскільки негативна оцінка, як і оцінка позитивна, може отримати форму загальнозначущої думки), а з іншого – як позитивну й загальнозначущу цінність [8, с. 159]. Такою безумовною й загально визнаною цінністю була й залишається цінність людського життя. Наукове пізнання, яке орієнтується на таку цінність, визначається в межах відповідних духовних координат – інтелектуальної (істина й облуда), моральної (добро і зло), естетичної (прекрасне і потворне). Такий підхід передбачає розуміння смислу не як наперед заданої настанови, а як актуалізованого потенціалу взаємодії людини зі світом у діалозі «Я» з «Іншим», з іманентним і трансцендентним, дійсним і можливим, наявним та ідеальним.

Осмилення передбачає завжди відсторонений погляд, ніби з боку, на відстані. Щоб зрозуміти смисл слова, потрібне речення, щоб зрозуміти смисл речення – текст. Фундаментом осмилення є контекст – ширше поле смислів.

Варто звернути увагу на різницю між текстом та твором.

В останні роки наші уявлення про мову та про літературний твір отримали певні зміни. Ці зміни пов'язані насамперед із новими досягненнями таких дисциплін, як антропологія, лінгвістика, психоаналіз тощо. Отже, на протигагу твору виникла потреба в новому об'єкті, і цим об'єктом є текст. Французький філософ Р. Барт формулює основні положення, або, так би мовити, головні пропозиції, на перетині яких розміщено текст. Розглянемо ці положення.

По-перше, французький дослідник не розглядає текст як кількісну категорію й не намагається розмежувати твір від тексту. На його думку, більшість творів сучасної літератури не є текстами. І він показує тут відмінність: «Твір є матеріальним фрагментом, що займає певну частину книжкового простору, а текст – поле методологічних змагань. Твір може вміститися на долоні, текст знаходить притулок у мові, існує тільки в дискурсі» [3, с. 415]. Цим Р. Барт хотів показати те, що текст відчувається лише в процесі праці, тобто текст має рухатись крізь щось, а саме крізь твір, крізь сукупність творів.

По-друге, текст робить проблематичною будь-яку класифікацію (це одна з його «соціальних» функцій), оскільки він завжди передбачає пізнання меж. Тобто текст є тим, що перебуває на межі мовної зрозумілості.

По-третє, на думку Р. Барта, текст пізнається через відношення до знаку, тобто твір функціонує як знак. Твір малосимволічний, тоді як текст є символічним. Відтак твір, зрозумілий, сприйнятий у всій своїй символічній природі, і є текстом. Таким чином, у тексті є структура, проте немає об'єднувального центру, відсутня закритість.

По-четверте, як відомо, смисл є багатозначним поняттям, у свою чергу тексту також притаманна багатозначність. Зокрема, у ньому здійснюється допустима множинність смислу (саме така множинність, що не підлягає усуненню, а не та, що є тільки припущенням), а не просто декілька смислів. Варто відмітити, що в тексті немає співіснування смислів і значень, тобто текст їх перетинає, рухається крізь них, у ньому відбувається розщеплення всіх смислів. Тобто текст не піддається плюралістичному тлумаченню. Відповідно, ми можемо побачити, що множинність тексту викликана не двозначністю елементів його змісту, а зумовлена багатолінійністю означників, із яких він складається. Текст протилежний твору за своєю текстурою, множинністю, що може спричинити глибокі зміни в прочитанні.

По-п'яте, твір має автора, якого вважають господарем свого твору. Що стосується тексту, то в ньому відсутній запис про автора. Текст можна розділити, що у свою чергу не можна зробити з твором.

Отже, ці положення не обов'язково мають стати моментами теорії тексту. Це пояснюється тим, що теорія тексту не вичерпується метамовним викладом, тому що текст – це такий соціальний простір, у якому не сховається жодна мова й жодний суб'єкт, який промовляє.

Такі об'єкти, як мова, смисл, текст, розуміння є складними системами. Постнекласичні дослідницькі підходи розглядають такі системи як здатні до самоорганізації. Серед таких підходів значні можливості має синергетичний підхід. Він дозволяє розглядати поведінку складних систем як нелінійну. У термінах синергетики складні системи розглядаються як відкриті, що існують у нелінійному та нерівноважному середовищі, які у свою чергу володіють ієрархічними рівнями структурної організації.

Вивченням відкритих нерівноважних систем, як уже відомо, займається синергетика. Синергетика виникла на стику фізики й хімії в 70-ті рр. ХХ ст., а потім набула статусу міждисциплінарного підходу. Основоположниками синергетики є В. Пригожин і Г. Хакен. Синергетика (термін походить від грец. *sinergia* – співпраця, взаємодія) – інтердисциплінарний науковий напрям, що

складається з багатьох елементів, які взаємодіють між собою складним чином (Г. Хакен). Також своє визначення синергетики наводить Я. Свірський: «Синергетика – спільна дія, що породжує індивідуальні результати, які здатні самовідобразитися один в одному, створюючи «колективний фантазм» у позитивному сенсі цього словосполучення» [12, с. 72].

Так би мовити синергетичний ефект перший пройшов критику й рефлексію у фізиці нелінійних коливальних систем (Г. Хакен), у нерівноважній термодинаміці (І. Пригожин) і самоорганізації біологічних макромолекул (М. Ейген), із часом він закріпив свої позиції в гуманітарних наукових сферах і контекстах (В. Аршинов, В. Стюпін, Ю. Данилов, Л. Киященко, В. Розін).

Розгляд складних систем у контексті їх розвитку здійснюється в межах ідеї самоорганізації. Поняття самоорганізації є одним із базових у синергетиці. У процесі самоорганізації з менш впорядкованих і хаотичних станів матерії довільно виникають більш впорядковані.

На основі принципів самоорганізації пояснюється виникнення порядку з хаосу, а також перехід від одного рівня організації до іншого. З погляду синергетики процеси виникнення макроскопічних упорядкованих просторово-часових структур у складних нелінійних системах можуть відбуватися спонтанно поблизу особливих точок, далеких від рівноважних станів, що мають назву точок біфуркації, навколо яких поведінка системи стає неусталеною. У цих точках складна система під дією незначних впливів (флуктуацій) може різко змінити свій стан.

У науковому просторі ХХ–ХХІ ст. синергетика розуміється як:

- картина світу;
- методологія;
- наука [5].

У межах статті варто уточнити значення основних термінів синергетики.

Отже, дисипативність системи – стійкий стан системи в нерівноважному середовищі під впливом дисипації – процесів розсіювання енергії, перетворення її в менш організовані форми [7, с. 226]. Один із засновників і керівників Санкт-Петербурзької наукової школи соціальної синергетики В. Бранський вважає, що дисипативні системи відрізняються такими властивостями, як відкритість, нестійкість і нелінійність [4, с. 123].

Відкритість системи – обмін енергією або інформацією з навколишнім середовищем, що передбачає наявність їх джерел [7, с. 227].

Нестійкість системи – чутливість системи до хаотичних флуктуацій (тимчасове відхилення якоїсь величини від стану стабільної нерівноваги [6, с. 19]) на мікрорівні. Стан системи може різко змінюватися під впливом флуктуацій [7, с. 227].

Нелінійність системи – здатність системи еволюціонувати не одним, а декількома різними шляхами, а в момент біфуркації (точки розгалуження; точки, у якій проявляється неоднозначність процесів [7, с. 226]) упорядковувати всі існуючі рівні. Еволюція системи відбувається під впливом атракторів (елементів, які «притягують і спрямовують усі процеси організації й відбору в системі» [11, с. 49]).

Структурованість системи – наявність у системі еволюціонуючих структур, здатних до росту, ускладнення й схильних до розпаду [7, с. 228].

Гомеостаз – це підтримка програми функціонування системи, її внутрішніх характеристик у межах, що дозволяють їй прямувати до своєї мети.

Насамкінець, ієрархічність системи – гетерогенність системи, об'єднання підсистем другого, третього й інших порядків, внутрішнє різноманіття системи, її гнучкість і динамічність [13, с. 307].

Більшість реальних процесів у природі має незворотній характер, фактор часу грає істотну роль для їх опису. Однак довгий час фізика вивчала тільки оборотні процеси. У класичній механіці досить було поставити систему координат і швидкість рухомого тіла, щоб визначити характер його руху. За допомогою математичних обчислень, знаючи початкові умови, можна було визначити положення тіла в будь-який момент як у минулому, так і теперішньому чи майбутньому.

Уперше фактор часу був врахований під час опису теплових процесів у термодинаміці. У науку було введено поняття ентропії – міри неорганізованості. Однак розуміння незворотності процесів у термодинаміці, пов'язаних із підвищенням ентропії, дезорганізацією й руйнуванням системи, конфліктувало з явищами самоорганізації й ускладнення систем, які спостерігалися в живій природі. Усупереч законам зростання ентропії еволюція живих систем призводила до їх ускладнення й підвищення ступеня самоорганізації. Остаточного протиріччя фізичних і біологічних уявлень було усвідомлено в кінці ХІХ ст. після створення еволюційної теорії Ч. Дарвіна.

Конфлікт фізичних і біологічних уявлень вдалося вирішити після того, як наука звернулася до поняття відкритої системи. У закритих системах, які розглядалися класичною фізикою як природні, не відбувається обміну енергією й речовиною із зовнішнім світом. У замкнених системах вектор перебігу процесів спрямований від впорядкованості через рівновагу до хаосу. Такі системи прагнуть до стану максимальної неупорядкованості. Основними характеристиками процесів у замкнених системах є рівновага й лінійність. Відкриті системи, навпаки, обмінюються енергією, речовиною й інформацією із зовнішнім світом. У таких системах за певних умов можуть спонтанно виникати нові впорядковані структури, що підвищують ступінь

самоорганізації системи. Ключ до розуміння процесів самоорганізації був знайдений у взаємодії системи з навколишнім середовищем. Основними характеристиками процесів у відкритих системах є нерівновага й нелінійність.

Синергетика досліджує механізми виникнення нових структур через руйнування старих. Синергетичні системи функціонують відповідно до принципу позитивного зворотного зв'язку. Теоретичною основою синергетики виступає термодинаміка нелінійних систем, або нерівноважна термодинаміка. Вихідним принципом синергетичної концепції є відмінність процесів у відкритих і закритих системах. На відміну від класичної науки, що розглядала закриті системи як абсолютний тип упорядкованості світу, синергетика як предмет вивчення обирає відкриті системи. На думку її творців, саме відкриті системи є універсальними, а процеси, що в них відбуваються, сприяють самоорганізації світу. Поки система перебуває в стані термодинамічної рівноваги, усі її елементи поведуться незалежно один від одного й на створення впорядкованих структур не здатні. У певний момент поведінка відкритої системи стає неоднозначною. У точці біфуркації змінюється роль зовнішніх для системи впливів: мізерно малий вплив призводить до значних і навіть непередбачуваних наслідків. Між системою й середовищем встановлюється відношення позитивного зворотного зв'язку, тобто система починає впливати на навколишнє середовище таким чином, що формує умови, що сприяють змінам у ній самій. Тобто система протистоїть руйнівним впливам середовища, змінюючи умови свого існування.

Під впливом енергетичних взаємодій із навколишнім середовищем у відкритих системах виникають так звані ефекти узгодження й кооперації, коли різні елементи починають діяти в унісон. Як наслідок, відбуваються процеси впорядкування, виникнення з хаосу нових структур. Після виникнення нова структура, яку називають дисипативною, включається в подальший процес самоорганізації матерії. Дисипативні структури виникають завдяки розсіюванню (дисипації) енергії, яку використовує системи, і отриманню нової енергії з навколишнього середовища. Дисипативна структура немовби «витає» порядок із навколишнього середовища, підвищуючи власну внутрішню впорядкованість та збільшуючи хаос і безлад у зовнішньому світі. Таким чином, зовнішні взаємодії виявляються фактором внутрішньої самоорганізації систем, які у свою чергу сприяють самоорганізації інших систем тощо. Взаємодія системи із середовищем виявляється істотною умовою її еволюції. Процеси самоорганізації характеризуються нелінійністю, наявністю зворотних зв'язків, які відкривають великі можливості керуючого впливу.

Однозначно спрогнозувати майбутнє відкритої нерівноважної системи неможливо. Таким чином,

основну роль у процесах самоорганізації відіграють випадкові фактори. Уявлення про об'єктивність випадкових факторів стає фундаментальним принципом сучасної науки. Синергетичний підхід дозволяє відповісти на питання стосовно того, чому всупереч дії закону ентропії світ демонструє високий ступінь організованості й порядку. Хаос розуміється як особливий вид регулярної нерегулярності й більше не розглядається як руйнівний стан. Таким чином, розвиток і самоорганізація систем здійснюються через хаотичність і нестійкість. Синергетика стверджує, що закони самоорганізації діють на всіх рівнях матерії, тому синергетичний підхід дозволяє подолати розрив між живою й неживою природою та пояснити походження життя через самоорганізацію неорганічних систем. Творець нової концепції В. Пригожин вважає, що синергетичний погляд на світ змінює наше уявлення про випадковості й необхідності, незворотність матеріальних процесів, трансформує звичне уявлення про час, дозволяє інакше зрозуміти характер і сутність ентропійних процесів.

Розглянемо синергетичний підхід, який є достатньо продуктивним під час дослідження проблеми виникнення нового смислу. З точки зору Г. Хакена, самозародження смислу пов'язане з виникненням нових системних якостей у складно організованих динамічних системах. Процес зародження смислу, на думку Г. Хакена, стає можливим під час виникнення особливого виду інформаційного середовища, існування якого підтримується окремими частинами системи. Ці частини, вступаючи у взаємодію, зумовлюють виникнення нової системної якості, а саме можливості когерентної, кооперативної діяльності. Це інформаційне середовище й поставляє їм конкретну інформацію, а саме яким чином можлива підтримка колективної, кооперативної діяльності. Колективна поведінка виявляється найбільш вигідною для всієї складно організованої системи. Система може переходити в різні стани, їй необхідна інформація про те, як здійснювати вибір. Вибір поведінки системи може бути зумовлений генетичною інформацією, впливом навколишнього середовища. Корисність інформації або її даремність перевіряється тільки шляхом взаємодії з навколишнім середовищем [15, с. 45–54].

Отже, Г. Хакен описує феномен внутрішньо-системної (генетичної) інформації, яка є продуктом її власної життєдіяльності. Також він наголошує на тому, що інформаційний відбір є функцією не самої системи, а результатом її взаємодії із зовнішнім середовищем. Тобто основною функцією інформації є побудова певної нематеріальної моделі стану системи, яка у випадку її реалізації дає можливість визначити інформацію, яка її спонукала, як наділену смислом. Результатом процесу інформаційної взаємодії системи та зовнішнього середовища стає множина образів майбутнього системи.

Системність смислу, вираженого поняттям, проявляється в декількох планах. Те, що зазвичай вважається смислом поняття (його зміст), – це значення (інформація про світ); це лише компонент смислу. Інформація стає смислом лише тоді, якщо вона включається в деяку цілісну ситуацію комунікації, у «життєвий світ» людини, що припускає обов'язкову участь у ньому ціннісних орієнтацій, цілей, принципів, універсальних смислів – констант культури тощо.

Підсумовуючи наведене вище, можна зробити такі **висновки**.

Складність оточуючого людину світу неминуче призводить до ускладнення комунікативних завдань, провокує індивідуалізацію й множинність смислу, що вважаємо вірним і для концептуальної структури наукового тексту.

Комунікативна множинність смислу, багатомірність його характеристик потребує відповідних методологій для створення цілісної картини. Такі методології окреслюються з позицій постнекласики. Зокрема, ідеться про синергетичний підхід. Методологія синергетики дозволяє уявити смисли як складні, здатні до самоорганізації, людиновірні системи з нелінійною поведінкою, а отже, представити процес виникнення смислів.

Методологія синергетики може бути основою міждисциплінарного дослідження смислу, концептуалізуючи весь спектр його наукових, методологічних і філософських визначень у комплексну картину.

Література

1. Адлер А. Практика и теория индивидуальной психологии / А. Адлер. – М. : Прогресс, 1995. – 296 с.
2. Ахутин А. Понятие «природа» в античности и в Новое время («фюсис» и «натура») / А. Ахутин. – М. : Наука, 1988. – 208 с.
3. Барт Р. От произведения к тексту / Р. Барт // Барт Р. Избранные работы. Семиотика. Поэтика / Р. Барт ; сост., общ. ред. и вступ. ст. Г. Косикова. – М. : Прогресс, 1989. – С. 415.
4. Бранский В. Искусство и философия / В. Бранский. – Калининград : Янтарный сказ, 1999. – 704 с.
5. Буданов В. Синергетическая методология / В. Буданов // Вопросы философии. – 2006. – № 5. – С. 79–94.
6. Дебердеева Т. Синергетический подход в познании социально-исторических явлений : дисс. ... канд. филос. наук : спец. 09.00.11 «Социальная философия» / Т. Дебердеева ; Институт философии Российской академии наук. – М., 2003. – 154 с.
7. Князева Е. Законы эволюции и самоорганизации сложных систем / Е. Князева, С. Курдюмов. – М. : Наука, 1994. – 236 с.
8. Марчук М. Смисл і цінність / М. Марчук // Науковий вісник Чернівецького університету. Серія «Філософія». – 1998. – Вип. 35. – С. 157–162.
9. Марчук М. Ціннісні потенції знання / М. Марчук. – Чернівці : Рута, 2001. – 319 с.
10. Петрушенко В. Експлікація поняття смислу (Філософсько-культурологічний аспект) / В. Петрушенко // Проблема смислу у філософії та культурі російського Срібного віку : матеріали міжнародної наукової конференції (м. Дрогобич, 15–17 травня 2008 р.) /

ред. кол. : В. Возняк (гол. ред.), В. Лямонченко, В. Мовчан. – Дрогобич : Редакційно-видавничий відділ Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, 2008. – Вип. 14. – С. 10–26.

11. Пихтовникова Л. Синергетический метод для исследования дискурса в прагматистическом аспекте / Л. Пихтовникова // Вестник ХНУ. – 2009. – № 848. – С. 48–52.

12. Свирский Я. Синергетика смысла, или смысл синергетики / Я. Свирский // Онтология и эпистемология синергетики. – М. : ИФ РАН, 1997. – С. 78.

13. Семенець О. Синергетика поетичного слова / О. Семенець. – Кіровоград : Імекс ЛДТ, 2004. – 338 с.

14. Франкл В. Человек в поисках смысла : сборник / В. Франкл ; пер. с англ. и нем. Д. Леонтьева, М. Папуша, Е. Эйсмана. – М. : Прогресс, 1990. – 368 с.

15. Хакен Г. Информация и самоорганизация: макроскопический подход к сложным системам / Г. Хакен. – пер. с англ. – М. : Мир, 1991. – 240 с.

Анотація

Сторожук А. П. Смисл у контексті проблеми розуміння: постнекласичний погляд. – Стаття.

У статті досліджено синергетичний підхід, який є продуктивним під час дослідження проблеми виникнення смислу. Процес зародження смислу стає можливим під час виникнення особливого виду інформаційного середовища, існування якого підтримується окремими частинами системи. Мова йде про пояснення смислу, оскільки таким чином встановлюються причини того, що відбувається, та у свою чергу досягається розуміння. Виявлено, як текст співвідноситься з твором: текст відчувається лише в процесі праці, тобто текст має рухатися крізь щось, а саме крізь твір, крізь сукупність творів. Розкрито основні положення синергетики. Синергетичний підхід дозволяє відповісти на питання стосовно того, чому всупереч дії закону ентропії світ демонструє високий ступінь організованості й порядку. Синергетика є нині найбільш загальною теорією самоорганізації й вивчає закономірності цих явищ у всіх типах матеріальних систем.

Ключові слова: смисл, розуміння, текст, твір, синергетика, самоорганізація.

Аннотация

Сторожук А. П. Смысл в контексте проблемы понимания: постнеклассический взгляд. – Статья.

В статье исследован синергетический подход, который является продуктивным при исследовании проблемы возникновения смысла. Процесс возникновения смысла становится возможным при возникновении особого вида информационной среды, существование которой поддерживается отдельными частями системы. Речь идет об объяснении смысла, поскольку таким образом устанавливаются причины того, что происходит, и в свою очередь достигается понимание. Выявлено, как текст соотносится с произведением: текст ощущается только в процессе труда, то есть текст должен двигаться сквозь что-то, а именно сквозь произведение, сквозь совокупность произведений. Раскрыты основные положения синергетики. Синергетический подход позволяет ответить на вопрос о том, почему вопреки действию закона энтропии мир демонстрирует высокую степень организованности и порядка. Синергетика является наиболее общей на данный момент теорией самоорганизации и изучает закономерности этих явлений во всех типах материальных систем.

Ключевые слова: смысл, понимание, текст, произведение, синергетика, самоорганизация.

Summary

Storozhuk A. P. Sense in context of understanding: post-non-classical look. – Article.

The article investigated the synergistic approach, which is productive in the study of the emergence of. The conception of sense is possible due to the emergence of a special kind of information environment, the existence of which is supported by the individual parts of the system. We are talking about the explanation of the sense, because in this way we understand the causes of what is happening and understanding is reached. Revealed how

the text relates to the work. Namely, the text is only in the process of labour, i.e. the text should move through something, namely through the work, through a combination of compositions. The main provisions of synergetics are described. Synergetic approach allows us to answer the question: why is contrary to the law of entropy the world demonstrates a high degree of organization and order? Synergetics is the most common theory of self-organization at the moment and it is exploring patterns of these phenomena in all types of material systems.

Key words: sense, understanding, text, work, synergetics, self-organization.